ज्ञानशौर्यम्

Gyanshauryam
International Scientific Refereed Research Journal
[Frequency : Bimonthly]

ISSN : 2582-0095
h-index – 3.2
Impact Factor : 5.016

HOME   ABOUT US   FOR AUTHORS   PEER REVIEW   BROWSE ARCHIVE   EDITORIAL BOARD   CONTACT US

Home / Archive

Volume 5, Issue 1, January-February-2022

Impornant Links

Important Dates

Cover Page

Sr.No.	Title & Authors Name	Page(s)
1	**नारी उत्पीड़न और समाज़** डॉ प्रीतम कुमारी विभागाध्यक्ष गृहविज्ञान विभाग, राजकीय स्नातकोत्तर महाविद्यालय ऋषिकेश उत्तराखण्ड। भारत	01-04
2	**वर्तमान भारतीय शिक्षा में नई शिक्षा नीति- 2020 की भूमिका** डॉ रमाशंकर असिस्टेंट प्रोफेसर, शिक्षाशास्त्र विभाग, भारतीय महाविद्यालय, फर्रुखाबाद।	05-09
3	**माहेश्वरसूत्राणां ब्रह्मवाचकत्वम्** डॉ० सन्तोष माझी सहायाचार्यः, व्याकरणविभागः राष्ट्रियसंस्कृतविद्यालयः, तिरुपतिः (आ. प्र.)	10-15
4	**Search For Identity and Alienation in The Novels of Ruskin Bond** Dr. Anita Goswami, Geetika Ahuja Assistant Professor (Deptment of English) IEC University Himachal Pradesh India.	16-20
5	**रूस की विदेश नीति (निरन्तरता और परिवर्तन)** मदन कुमार वर्मा एसोसिएट प्रोफेसर, राजनीति शास्त्र, उपाधि (पी.जी.) महाविद्यालय, पीलीभीत, उत्तर प्रदेश।	21-24
6	**वेदव्यास की रचना में स्त्री विमर्श महाभारत के सन्दर्भ में (आज के संदर्भ में)** डॉ. रमेश चन्द टांक	25-35

SA Sanskrit (India)

(213)

Gyanshauryam, International Scientific Refereed Research Journal
© 2022 GISRRJ | Volume 5 | Issue 1 | ISSN : 2582-0095

वैदिकवाङ्मये वायुतत्त्वविमर्शः

आचार्य (डॉ.) बृहस्पतिमिश्रः

सहाचार्यः, संस्कृतपालिप्राकृतविभागः हिमाचल प्रदेश केन्द्रीय विश्वविद्यालयः, धर्मशाला,काङ्गड़ा (हि.प्र.)

Article Info
Volume 5, Issue 1
Page Number : 156-161

Publication Issue :
January-February-2022

Article History
Accepted : 01 Feb 2022
Published : 10 Feb 2022

शोधालेखस्य सारः -एतत् तथ्यम् अस्ति यत् वयं प्रतिदिनम् प्रायः 22000 वारं श्वासान् स्वीकुर्मः एतदर्थं च 16 षोडश किलोमितं वायुः आवश्यको भवति।स्पष्टमस्ति यत् एकेन जनेनोपभुक्तवायोः प्रमाणमेतत्तस्य भोजनस्य जलस्य च कुलमात्रायाः बहुरधिकं वर्तते। लौकिकव्यवहारेऽपि वयमेतदनुभवामो यत् भोजनं विना सप्ताहं विना जीवितुं शक्यते जलं विनापि कतिचित् दिनानि यापयितुं शक्यन्ते परन्तु वायुं विना तु होरापर्यन्तमपि जीवनस्य कल्पनया एव रोमाञ्चो भवति। प्राचीनवैदिकसाहित्ये वायोरतिशयमहनीयतां स्वीकुर्वन् प्राणत्वेन सम्बोधितोस्ति। वैदिकवाङ्मयेषु वायुतत्त्वस्य विशदं विवेचनं प्राप्यते।सृष्टिप्रक्रियाक्रमे वायुः आकाशादुत्पन्नः मन्यते। आकाशादनन्तरं प्रादुर्भूतोऽयं वायुः अग्निजलपृथ्विगुणान् रूपरसगन्धान् धारयन् एव स्पर्शवान् भवति।

मुख्याः शब्दाः-वायुः, प्राणः, सृष्टिप्रक्रियाक्रमः,पञ्चमहाभूतानि,वैदिककोषनिघण्टुः, निरुक्तम्, वैदिकवाङ्मयम्, व्यष्टिरूपम्, समष्टिरूपम्।।

सृष्टेराधारभूतेषु पञ्चमहाभूतेषु वायोस्स्थानम् अन्यतमम्।शतपथकारः वायुं जैविकसृष्टेः मूलम् इति स्वीकरोति।**'यो वै प्राणः स वातः'**[1] लौकिकव्यवहारेऽपि वयमेतदनुभवामो यत् भोजनं विना सप्ताहं विना जीवितुं शक्यते जलं विनापि कतिचित् दिनानि यापयितुं शक्यन्ते परन्तु वायुं विना तु होरापर्यन्तमपि जीवनस्य कल्पनया एव रोमाञ्चो भवति। एतत् तथ्यम् अस्ति यत् वयं प्रतिदिनम् प्रायः 22000 वारं श्वासान् स्वीकुर्मः एतदर्थं च 16 षोडश किलोमितं वायुः आवश्यको भवति।[2]स्पष्टमस्ति यत् एकेन जनेनोपभुक्तवायोः प्रमाणमेतत्तस्य भोजनस्य जलस्य च कुलमात्रायाः बहुरधिकं वर्तते।

वायोर्महत्त्वम्-प्राचीनवैदिकसाहित्ये वायोरतिशयमहनीयतां स्वीकुर्वन् प्राणत्वेन सम्बोधितोस्ति। अथर्ववेदः **'वातो ह प्राण उच्यते'**[3] तथा मैत्रायणी संहिता **'अयं वाव यः 'वायुः' पवन एष प्राणः'**[4] एभिः वचनैः वायोः महत्त्वं वदति।

1.शतपथब्राह्मणम् 8 । 7 । 12, 5 । 2 । 4 । 9
2.पर्यावरण तथा प्रदूषण, पृ0 164
3.अथर्ववेदः 11 । 4 । 15
4.मैत्रायणीसंहिता 1 । 3 । 5

Copyright: © the author(s), publisher and licensee Technoscience Academy. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Non-Commercial License, which permits unrestricted non-commercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited